

e-mail: volodimir.tsiupyk@mail.ru

Цюпик В.В., *головний економіст відділу доходів та економічного аналізу
Управління фінансів Монастирської райдержадміністрації*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Tsiupyk V.V., *Chief Economist of the Sector of Revenues and Economic Analysis of Finance Office of Monastyrsk District State Administration*

FOREIGN EXPERIENCE OF FORMATION OF LOCAL BUDGETS INCOME

Утвердження фінансової самостійності органів місцевого самоврядування та вдосконалення механізму формування дохідної частини місцевих бюджетів є одними із пріоритетних напрямів реалізації регіональної політики в контексті впровадження процесів бюджетної децентралізації. Оскільки розширення функцій і повноважень місцевих органів влади повинно супроводжуватися відповідним зростанням обсягів фінансових ресурсів, що надходять у їхнє розпорядження.

Реалії здійснення бюджетної реформи в Україні свідчать про необхідність посилення ролі органів місцевого самоврядування у прийнятті ефективних управлінських рішень, в першу чергу, щодо фінансового забезпечення регіонів, виявлення альтернативних підходів до формування місцевих бюджетів, пошуку істотних джерел наповнення їх дохідної частини.

Саме реалізація регламентованих Конституцією України гарантій щодо забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування визначається необхідними і стабільними джерелами їх власних надходжень, закріпленими відповідно до чинного законодавства. Наявність реальних повноважень органів місцевого самоврядування стосовно запровадження та мобілізації власних доходів дає можливість суттєво зменшувати дотаційність місцевих бюджетів шляхом посилення зацікавленості місцевих органів у забезпеченні розвитку і зміцнення власного економічного потенціалу відповідних регіонів. Прагнення до становлення ефективної системи формування місцевих бюджетів та організації міжбюджетних відносин, уникнення необгрунтованих управлінських рішень у даному контексті обумовлює необхідність дослідження світового досвіду. Хоча застосування навіть позитивних аспектів практики формування дохідної ча-

стини місцевих бюджетів у зарубіжних країнах не гарантуватиме очікуваних результатів реформування в українському суспільстві. Тому вітчизняні підходи мають бути узгодженими з історичним досвідом держави, відповідати сучасним викликам і стратегічним цілям регіонального та загальнодержавного розвитку.

Так, доцільно відмітити, що, загалом, у розвинутих країнах відсутній єдиний підхід до механізму формування місцевих бюджетів, визначення складу і структури їхніх доходів. В основному, значну частку у власних доходах місцевих бюджетів більшості країн складають податки: як прямі (США, Швейцарія, Норвегія та ін.), так і непрямі (Австралія, Австрія, Іспанія та ін.).

Як свідчить зарубіжний досвід, відповідно до видів податкових надходжень місцевих бюджетів, країни можна згрупувати наступним чином:

– з високим рівнем надходжень за рахунок податку на майно (Ірландія, Голландія, Великобританія, Канада Нідерланди, США), – близько 80% усіх доходів. У зазначених країнах інші доходи місцевих бюджетів акумулюються через непрямі податки на товари та послуги. Зокрема, у Франції практично 35% доходів місцевих бюджетів складають майнові податки, 20% – податки на прибуток суб'єктів підприємництва та доходи фізичних осіб, більше 35% – інші види місцевих платежів;

– з високим рівнем надходжень за рахунок прибуткового податку (країни Північної Європи, Японія);

– країни, для яких характерна мобілізація змішаних доходів, що включають до свого складу майнові податки, податки з продажу, прибуткові податки (країни Південної Європи: Кіпр, Іспанія, Бельгія, Італія)[3].

Так, зокрема у 2015 р. лєвова частка прямих податків у загальному обсязі власних доходів місцевих бюджетів спостерігалась у Данії (83%), Норвегії та Швеції (82,3%). Непрямі податки переважали у Люксембурзі (53,9%), Австрії (42,5%), Іспанії (43,2%), Австралії (39,9%), Канаді (37,6%), Англії (37,2%) тощо.

Визначальну роль у формуванні дохідної частини бюджетів європейських країн відіграє податок на майно. Частка цього податку у загальній структурі податкових надходжень місцевих бюджетів досить вирізняється у розвинутих країнах, зокрема Великобританії становить – 99,5%, у Франції й Іспанії – майже 30–40%. У багатьох країнах запровадження даного податку є обов'язковим, так як власність є важливою базою оподаткуван-

ня. Істотною проблемою адміністрування зазначеного податку є здійснення справедливої оцінки майна та відсутність безпосереднього зв'язку між вартістю майна та доходами, отриманими його власником. Саме податку на майно у вітчизняній практиці формування місцевих бюджетів повинно належати важливе місце у структурі місцевих податків і зборів. Посилення фіскальної ролі місцевих податків і зборів слугуватиме фінансовою основою для забезпечення ефективного економічного і соціально-культурного розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць [6]. Однак існуючий порядок формування місцевих бюджетів недостатньо стимулює місцеві органи влади до активних дій щодо наповнення бюджетів і є чинником ризику для соціально-економічного розвитку регіонів та національної економіки [5].

Крім того, слід відмітити досвід Німеччини щодо дії договорів між органами центральної та місцевої влади в частині отримання місцевими органами певної частки податкових доходів. Такі договори можуть укладатися впродовж того періоду (від 3 до 5 років), коли місцевими органами влади забезпечується стабільність надходжень податків до відповідних бюджетів. Окрім того, в Канаді, проблеми фінансового забезпечення місцевими органами вирішуються за рахунок одержання грантів, що надаються центральними органами на фінансування послуг загальнодержавного значення та з метою вирівнювання економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. За основу при визначенні обсягів грантів беруться формули розрахунків таких витрат, у яких враховується цілий перелік чинників і обмежень. Тому у багатьох країнах гранти надаються органами центральної влади безпосередньо базовим місцевим органам [7].

У Великобританії основними джерелами фінансування місцевих рад (муніципалітетів) є: податок на господарську діяльність, муніципальні податки, урядові дотації, продажі, внески і збори, основними з яких є (близько 75%) – податок на об'єкти господарської діяльності і муніципальний податок.

У Болгарії власні доходи органів місцевого самоврядування формуються за рахунок трьох основних джерел: місцевих податків, місцевих зборів, а також інших доходів, зокрема від оренди та продажу муніципальної власності, штрафів. Органи місцевого самоврядування мають великий вплив на надходження місцевих податків і зборів до відповідних бюджетів та наділені правами розпоряджатися власними доходами стосовно

потреб населення, встановлювати та регулювати на відповідній території тарифи, надавати пільги зі сплати платежів, що надходять до місцевих бюджетів. Проте, доцільно відмітити, що застосування єдиних ставок місцевих податків для всіх муніципалітетів не дає можливості регулювати рівень оподаткування відповідно до специфічних умов їхнього розвитку. Позитивним є активізація участі громадян у прийнятті відповідних управлінських рішень у бюджетній сфері [4].

Доходи місцевих бюджетів Польщі складаються з податкових (непрямі податки, акцизи, особистий прибутковий податок, корпоративний податок на прибуток) та неподаткових надходжень. Основою формування місцевих бюджетів у Польщі є фіскальна децентралізація, для якої характерним є значний рівень автономії і диверсифікація дохідних джерел.

Крім того, відмітимо доцільність застосування, поширених у зарубіжній практиці, концепцій бюджетного федералізму, основним призначенням якого є забезпечення витрачання іманентно обмежених бюджетних коштів на тому рівні державної ієрархії, де вони дають максимальний ефект при адекватних пропорціях розподілу зібраних податків [1]. Наслідком невирішених питань у галузі фіскального федералізму став існуючий стан формування і виконання місцевих бюджетів, що істотно залежить від наявних проблем їх збалансованості [2].

Таким чином, вважаємо, що саме врахування зарубіжного досвіду формування дохідної частини місцевих бюджетів дасть можливість надалі успішно здійснювати реформування місцевого самоврядування в Україні. Ключовим аспектом цього має бути подальше впровадження процесів децентралізації та абсолютна прозорість механізму формування місцевих бюджетів, що забезпечить ефективне функціонування бюджетної системи загалом в умовах реалій сьогодення.

Література:

1. Андрущенко В. Федералізм міжбюджетних відносин: зарубіжні моделі та вітчизняні проблеми / В. Андрущенко, О. Кириленко // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – №7. – С. 91–94.
2. Дем'янюк А.В. Фіскальний федералізм та проблеми збалансованості бюджетів / А.В. Дем'янюк // Фінанси України. – 2001. – №10. – С. 23–28.
3. Карлін М.І. Фінансові системи країн західної Європи: навч. посіб. / М.І. Карлін. – Академія, 2009. – 320 с.

4. Кириленко О. Зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування в Болгарії та Польщі: досвід реформ та висновки для України / Ольга Кириленко, Андрій Лучка // *Світ фінансів*. – 2007. – №3. – С. 16–31.

5. Лободіна З. Міжбюджетні трансферти: реалії надання та шляхи удосконалення в контексті зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування / Лободіна З. // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2016. – №7. – С. 23–25.

6. Savchuk S. The main directions of modernization of order forming and local budgets administration under the conditions of market economy / S. Savchuk // *Socio-economic aspects of economics and management: Collection of scientific articles. Vol. 2 – Aspekt Publishing, Taunton, MA, United States of America, 2015. – P. 197–200.*

7. Слухай С.В. Зарубіжний досвід організації місцевих бюджетів / С.В. Слухай // *Фінанси України*. – 2006. – №5. – С. 12–20.

e-mail: vikylja_@i.ua

Чорнописька В.В., *головний державний інспектор відділу супроводження судових спорів юридичного управління Головного управління ДФС у Тернопільській обл.*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ БОРГОМ

Chornopyska V.V., *Chief Inspector of Litigation Support Legal Department, the Main Department of SFS in Ternopil region*

PUBLIC ADMINISTRATION TAX DEBT

Сучасному українському суспільстві, у вкрай складний для нього період, доводиться на собі відчувати щорічну зміну та розбудову податкової системи України. Формування так званих економічних відносин ринкового типу супроводжуються низкою кризових явищ майже в усіх сферах суспільного життя.

В той же час, національна податкова політика розвивається як невід'ємна частина державного управління країною, механізми якого модернізуються в контексті про європейських орієнтирів.

Розвиток економічної активності суб'єктів господарювання, процеси глобалізації та інтеграції до світової співдружності потребують проведення адаптації податкової системи до загальноприйнятих стандартів у зазначеній сфері в контексті створення стимулюючих умов для добровільності сплати податків та розробці і реалізації дієвих державних програм щодо